

Nyugtalanság

Horváth László Xavér festőművész műveiről

Horváth László Xavér festői, képzőművészi munkásságával kapcsolatban igen-csak hiányosak a művészettörténeti források, felületes és megbízhatatlan a dokumentáció. Van ugyan egy tíz évvel ezelőtt megjelent karcsú katalógus, amelynek rövid életrajza a múlt század hatvanas éveiben végzett művészeti gimnáziumi és főiskolai tanulmányokról, egy 1979-es, majd néhány a 2000-es években rendezett önálló kiállításról és egy-egy csoportos tárlaton történt fellépésről tudósít, ám mindezeket túl a lassan öt évtizedes festői működésről alig-alig tudunk valamit. A katalógusban a rövid alkotói leltárt a művész a következő lakonikus megállapítással zárja: „1969-től főként reklámgrafikával, kiállítási installációval foglalkoztam.”

Mindezek után, vagy talán inkább mindezenközben 2014 tavaszán elérkezett egy fordulópont: Horváth László Xavér hetvenesztendős lett, s a születésnapot megünneplendő, a Csepel Galéria gyűjteményes kiállítást rendezett a ritkán közönség elé lépő művészeknek. Különleges volt az alkalom, ritka volt a pillanat: egy rejtőzködő, időszakonként a nyilvánosság fórumairól teljesen visszavonuló, esetenként évtizednyi periódusokra is elhallgató művész visszatekintett életművére, összegzett, és természetesen a reklámgrafikus, a kiállítási installáció-építő alkotó kizárólagosan az autonóm, független művészi programja szellemében készült munkáinak összegyűjtött együttesével mutatkozott be a nagy múltú galéria közönségének. Olyan műegyüttessel, amelynek háttérében a pálya állomásait, a katalógus információit nem ismerő nem feltételezhetett semmi mást, csakis a festői munkálkodást. Az 1960-as évek második felében készült, még a főiskolai stúdiumok emlékéért hordozó expresszív művek mellett négy és fél évtized termésének legfontosabb alkotásait sorakoztatta fel Horváth László Xavér, nehéz próbára téve a szakembereket és a közönséget is: mert roppant mozgalmas, változatos, összetett, érzékletesen talán csak ellentétekkel, ellentétpárokkal leírható művészeti világot teremtett. A sokszínűség, a változatosság a műformák terén, az anyagok megmunkálásában és a technika alkalmazásában, a stílus régióiban, az atmoszférateremtésben, a kifejezés mikéntjében és a tematika, a tartalom, a művészi mondanó szféráiban is folytonosan, szüntelenül jelen van. Vagyis itt nincsenek logikusan egymásra épülő, egységes korszakok, mint a fegyelmezetten építkező alkotók munkásságában, és nincs a műveket abroncsként összefogó, úgymond messziről felismerhető közös kézjegy, állandóságokat és összefüggéseket feltételező stilisztikai vonás, jellegzetes alkotómódszer és szemlélet sem: Horváth László Xavér a szabad szárnyalás, a művészi megszólalások lehetőségei közötti könnyed szökellések, a merész kalandozások művésze.

Próbáljunk meg mégis összeállítani ebben a bonyolult rendszerben valamifajta művészeti leltárt. E művész készített és készít tradicionális, szabályos táblaképet és hagyományos, szabályos grafikát, valamint szabályos térplasztikát is, míg más műveivel felbontja a kereteket, szabálytalan formációvá alakítja

a képezőt, összezilálja a formarendet: kilép a kép síkjából, domborművé, tárggyá formálja a kompozíciót, talált tárgyból kép-objektet készít, applikál. Ugyanígy, hagyományos anyagokkal és technikákkal dolgozik, de mindemellett új materiákat és eljárásokat is alkalmaz, s e kétszólamúság egy művön belül gyakran együtt kap szerepet: egyé olvad a klasszikus és a szokatlan, a régi és az új anyag, a megszokott és a rendhagyó, sok esetben kísérleti módszer. A leggyakoribb művet jellemző meghatározás: vegyes technika. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy alkot önálló kompozíciót és sorozatművet, kis- és nagyméretű alkotást, egyedi és sokszorosított munkákat. Ecsettel és temperával, akvarellal és olajjal festett, szórópisztollyal fúj, szitával nyomtatott, műgyantából formált, betonból öntött, alumíniumból alakított, fából épített-szerkesztett és rétegelt lemezből kivágott kompozíciók jelennek meg egymás mellett.

Ugyanígy nehéz a helyzet, ha e műegyüttes stilisztikai világában próbálunk tájékozódni. A korai alkotóperiódus valóság-elemekre, figurákra hivatkozó, stilizált, expresszív hevületű munkáitól – az '56-os forradalomra és a '68-as európai történésekre rimelő csataképektől, a zilált-zaklatott műterem-idézésektől –, az elvont, főként geometrikus alapelemekre építkező, minimalista szemléletű kompozíciókon át, a pop art által, majd a konceptualizmus és az absztrakt és lírai absztrakt expresszionizmus által megérintett művekig, majd a közelmúlt alkotószakaszában született természetelvű tájképekig ível a művészi kifejezés vizuális eseménytörténete, hangneme, előadásmódja. Megint csak arra kell figyelmeztetnünk, hogy e stíluskategóriák nem a lexikonok által leírt jellegzetességek szerint, nem tiszta képletekként jelennek meg ebben az életműben, hanem mindig egyéni szemlélettel átformált, önálló leleménnyel megújított kifejezésekként. Az alkotói szemléletben megtestesülő dolgok és vizuális jelenségek hol különválnak egymástól, hol összemosódnak egymással, hol függetlenekké jegecesednek, hol termékeny szintézisekként egyesülnek. Vannak színekben pompázó, áradó kolorittal élő, és vannak a visszafogott fekete-fehér ellentétére vagy a monokromiára hangolt műcsoportok, vannak művek, amelyek a higgadt geometria világát, a józan alapformák rendszerét idézik, míg mellettük egy másik műsorozat alkotásai a vad gesztusok igézetében, túlfűtött vagy indulatos nyomhagyásokként rögzültek – külön fejezet a Horváth László Xavér-i lelemény, a gesztusszerű geometria –, hogy aztán megjelenjenek a sziporkázó képi, vagy inkább képtárgyi ötletek, a meghökkentő vizuális szembesítések, s ugyanígy a narratív, mesélő, leíró, a sejtelmes valóság elemeihez visszalépő munkák. Békésen megfér egymás mellett az absztrakció határtalansága és megfoghatatlan térbelisége és a reneszánsz perspektíva illuzionizmusa, a száraz rajzosság és a tobzódó festőiség, a kontúrok élessége és a foltok puhasága, a világos, áttekinthető kompozíciós rend és az öntörvényű motívumok kaotikus kiismerhetetlensége. Stilisztikai tájékozódási pontok gyanánt tanulmányozásra ajánlott művészeti tájakként és körökként jelölhető meg – ezúttal csupán a szűkebb, a hazai művészetföldrajzi környezetből – Csernus Tibor, Deim Pál, Frey Krisztián, Lakner László, Nádler István, Paizs László életműve.

Ez egy, a konkrét valóság-hivatkozásoknak csak elvéve teret adó, alapvetően elvont, absztrakt művészeti világ, és így visszafogottaknak kell maradnunk értelmezési kísérleteinkkel, abbéli következtetéseinkkel, hogy melyek Horváth

László Xavér munkáinak tartalmi alapjai, hogy mit mond, mit mondhat a festő a kornak alkotásaival. Megérzéseinkre, a művek által indukált belső ösztönzésekre hagyatkozva talán azt mondhatjuk, hogy fellobbanások és kihunyások, támadások és visszavonulások, izzó lázadások és csendes meditációk munkálnak ezen alkotások mögöttes tereiben, létrejöttük szándékaiban, kifejezésükben, hatásvilágukban. De e mozgalmas művészi univerzum alapvető jellemzője a nyugtalanság, az elevenség, valamifajta soha nem csituló izgalom, s indíttatása a világ kihívásaira, reflexióra készítő jelenségeire adható, autentikus művészi válaszok megfogalmazásának olthatatlan belső kényszere.

Korántsem lényegtelen tényező, hogy mikor és hol született meg ez az életmű. Pontosan tudjuk: az 1960-as és 1990-es közötti évek hol kemény, hol puha, de mindenkor utált, csak ostobán szerethető diktatúra-Magyarországn, és az 1989–90-es *rendszerösszeomlás* után, a cinkelt tiszta lapra írt új korszak-történet eltékozolt, kisszerű politikai játszmáinak újabb negyedszázada alatt. Amilyen a rendszer eszköze jellegűvé avatott volt a művészet 1990 előtt, ugyanolyan lényegtelenné és fölöslegessé foszlatott az újabb időkben. Így hát Horváth László Xavér korábban és napjainkban is csak defenzívában, a korszak divatos kifejezésével élve a második nyilvánosságban dolgozhatott és dolgozhat: ezt csinálta régebben, és pontosan ezt csinálja ma is. Vagyis újabb autentikus, hiteles, nyugtalan művek megszületését remélhetjük a hetvenedik születésnap után is.

Wehner Tibor